

DUONG THU HUONG

De hemel
boven
Vietnam

Leeswijzer

De hemel boven Vietnam -
Duong Thu Huong

DE GEUS

Oxfam Novib

Oxfam Novib

ambassadeurs van het zelfdoen.

Duong Thu Huong

De hemel boven Vietnam

OORSPRONKELIJK

JAAR VAN UITGAVE 2009

TAAL Frans

OORSPRONKELIJKE

TITEL Au zénith

VERTALING Manik Sarkar en De Geus BV

GENRE Psychologische, politieke, historische en strekkingsroman¹

TITEL De hemel boven Vietnam

ISBN 978 90 445 1559 6

UITGEVER De Geus i.s.m.

Oxfam Novib

JAAR VAN UITGAVE 2011

AUTEUR LEESWIJZER Marlene Lunter

Duong Thu Huong (Vietnam, 1947) studeerde aan het 'Vietnamese Ministry of Culture's Arts College' toen zij in 1967 vrijwillig deelnam aan een jeugdbrigade voor vrouwen in de oorlog tegen Zuid-Vietnam en de VS. Met veertig andere vrijwilligers trad zij op voor de troepen, verzorgde de gewonden en begroef de doden. Slechts drie vrouwen van deze brigade overleefden.

Vanaf 1975 leverde zij kritiek op de communistische regering. In 1989 werd ze uit de communistische partij gezet. Daarna mocht ze haar geboorteland niet verlaten en zat ze enige tijd in de gevangenis.

Haar drie eerste romans werden vanaf 1985 in haar eigen land uitgegeven. Ze werden bestsellers, voordat de regering ze verbodde. Haar derde roman was de eerste Vietnamese roman die in Amerika in het Engels verscheen.

Haar volgende boeken verschenen niet in Vietnam.

Toch is zij in haar eigen land een toonaangevende auteur. Zij vindt dat schrijvers hun eigen stem moeten volgen en niet op moeten gaan in de groepsmentaliteit. Hoewel niet veel Vietnamezen haar werk zullen lezen, schrijft zij toch vooral voor hen. Zij zijn de mensen die haar romans echt kunnen begrijpen. Ze wil dat de Vietnamezen zien wat er in hun eigen land omgaat. Haar oeuvre is inmiddels in vele landen vertaald. Sinds 2006 woont ze in Frankrijk.

Het verhaal

Het is 1969. De president van Vietnam, ver in de zeventig, is sinds anderhalf jaar aan het herstellen op het platteland. Hij woont naast de pagode² op de berg Lan-Vu met uitzicht op het Houthackersdorp in de vallei. Omdat hij daar verblijft zijn de meeste kloosterlingen weggestuurd en mag er niemand meer een pelgrimstocht naar de pagode ondernemen. Het verblijf voelt voor de president als gevangenschap. Hij wordt goed verzorgd, maar is omgeven door lijfwachten en de woning wemelt van de afliuisterapparatuur.

Hij krijgt regelmatig bezoek van regeringsfunctionaris Vu, de enige man die hij echt vertrouwt en die hij als een vriend beschouwt. Als in het dorp de belangrijkste man verongelukt en de president diens zoon in paniek hoort roepen, maakt dat veel herinneringen bij hem los. Hij kijkt met spijt en schaamte terug op de beslissingen die hij heeft genomen. Hij heeft de liefde van zijn leven en zijn kinderen opgeofferd in belang van zijn volk. Maar het volk leeft nu in grote armoede. In 1953 begon hij een relatie met de twintigjarige Xuân, maar de regering, de 'kameraden', keurde het niet goed. De president trouwde met haar, maar het huwelijk moest verborgen blijven. Er werden twee kinderen geboren, Nghia en Trung. Xuân en haar zus Đông werden vermoord door de corrupte regering. An, de echtgenoot van Đông, vluchtte en zwoer wraak. De president wist niet hoe te handelen en deed niets. Vu nam Trung onder zijn hoede, zijn broer nam Nghia mee naar het platteland. Vu is getrouwd met Vân. Na zeventien jaar huwelijk kregen ze eindelijk een kind, een zoon, Vinh. Als klein kind was hij veelbelovend, maar hij is uitgegroeid tot een luie veelvraat. Hij lijkt op zijn moeders familie. Vu wil scheiden, zijn vrouw niet. Hij komt met een hersenbloeding in het ziekenhuis terecht. Als hij herstelt, bezoekt zijn broer hem. Die vindt het tijd worden dat Nghia in de stad gaat wonen. Mijnheer Quang, de omgekomen man in het dorp, had drie volwassen zonen. Hij was de belangrijkste man van het dorp. Dankzij hem was zijn oudste zoon Quy burgemeester. Quang werd vijftien jaar geleden weduwnaar. Hij hertrouwde met de achttienjarige Ngàn, wat tot haat en nijd bij zijn zonen leidde. Quy gaf Vui, de partijsecretaris van de jeugdafdeling, opdracht om onderzoek naar Ngàn te doen. Zij ontdekte dat Ngàn als zestienjarige al een abortus onderging en het helemaal niet zeker is dat Quang en Ngàn wel echt zijn getrouwd. Deze verhalen vertelde Vui aan iedereen die het wilde horen. Quang en Quy kregen

¹ De auteur wil iets aantonen, wil bewijzen aanvoeren voor de onjuistheid van een systeem of handelwijze.

² Tempel of heilige toren in piramidevorm in Azië.

een fikse ruzie en Quang verstootte zijn zoon. Toen Quang voor zijn werk naar de stad was, liet Quy Ngàn onder valse voorwendselen oppakken. Vui waarschuwde Quang. Deze stelde orde op zaken. Quy zat een jaar in de gevangenis. Vui werd de nieuwe burgemeester.

Nadat Quy was teruggekeerd in het dorp, gaf hij zijn zonen de opdracht zoveel mogelijk kinderen te maken. Ook zijn eigen vrouw werd weer zwanger. Ze woonden allemaal samen in één huis en vervielen langzamerhand tot armoede, terwijl het huis van zijn vader straalde van rijkdom.

Structuur, tijd en plaats

'De hemel boven Vietnam' begint met een kort 'Nota bene' waarin de auteur verantwoording aflegt over het personage (Trần) Vu en zijn gezin.

De roman bestaat uit zes delen met een titel, waarvan het laatste 'Graffied', dat zeven bladzijden telt, als een epiloog gezien kan worden.

De overige vijf delen tellen resp. 146, 204, 146, 112 en 76 pagina's. Drie delen, 'Duet' (deel een), 'Memoires' (deel drie) en 'Laatste wilsbeschikking' (deel vijf), volgen het verhaal van de president en van Vu. 'Het houthakkersdorp' (deel twee) vertelt over de geschiedenis van de familie Quang. 'De onbekende landgenoot' (deel vier) volgt An. In het vijfde deel is ook één hoofdstuk aan An gewijd.

'Het houthakkersdorp' is één doorlopend verhaal, de andere vier delen hebben genummerde hoofdstukken, resp. 11, 6, 6 en 4. De delen een, drie, vier en vijf spelen zich af in 1969 tijdens de oorlog tegen Zuid-Vietnam en de VS. Middels flashbacks en herinneringen gaan ze terug in de tijd. Belangrijke jaartal is 1953, het jaar waarin de liefde tussen de president en Xuân begon. De president roept zelfs herinneringen op uit zijn jeugd aan het begin van de twintigste eeuw en aan de tijd die hij als jongeman in Parijs doorbracht.

'Het houthakkersdorp' eindigt in 1969 en start in de tijd dat het dorp werd gesticht. Dat moet lang geleden zijn, want toen had het dorp twintig inwoners en nu meer dan 2000. De naam van het dorp is 'al zo oud als de nacht der tijden' (p.159). Het verhaal van de familie Quang begint 'een jaar of vijftien geleden' (p.161).

Regelmatig gebruikt Duong de Chinese kalender³ in plaats van de Gregoriaanse: 1953 is bijvoorbeeld het jaar van de Slang. De plaats van handeling is Vietnam: in de jungle, in de hoofdstad Hanoi, bij de pagode van Lan-Vu, in het houthakkersdorp. An verblijft acht jaar in Laos.

Perspectief

'Het houthakkersdorp' is een ouderwetse vertelling, als een sage⁴, met een auctoriale verteller⁵. Dat blijkt al meteen aan het begin als de verteller beschrijft hoe het dorp is ontstaan en ook uit zinnen als: 'Ze (de dorpsbewoners) hoefden niet lang te wachten' (p.250).

Deze verteller verplaatst zich regelmatig naar de hoofden van verschillende personages:

- 'Quy overwoog haar te helpen met de grote zak maar zag ervan af' (p.209).
- 'Ze (Xuân) stond nog steeds voor hem. [...] vroeg zich af waarom...' (p.222)
- 'Toen hij begon te eten, bedacht ze (Vui) dat ze zelf ook net een kat was' (p.248).

De dorpsbewoners geven als een Grieks koor commentaar op de tragedie:

- 'Hij (Quy) is arrogant. En sluw'.
- 'Sluw is niet hetzelfde als slim! Je moet geen appels met peren vergelijken.'
- 'Hoe is het mogelijk dat zo'n prachtige vader...' (p.267).

In de andere delen komen we veelvuldig de auctoriale verteller⁶ tegen, afgewisseld door drie personale vertellers: de president, Vu en An. Reflecties van deze personages zijn in de ikvorm weergegeven: 'O, liefste, wanneer zullen we elkaar weerzien?' (p.370) en 'Waarom raak ik hierdoor zo van slag?' (p.479).

Schrijfstijl

Het verhaaldelen, 1969, staat in de tegenwoordige tijd, de herinneringen en flashbacks in de verleden tijd. Gedachtes, dialogen en beschrijvingen wisselen elkaar af. Gedachtes van de president, Vu en An zijn cursief weergegeven: 'Ik ga nog dood. Ik ga nog dood aan deze pijn...' (p.54). Duongs stijl is beeldend en zij zet verschillende middelen in: Beeldspraak:

- Als-vergelijkingen⁷: 'monotone woorden [...] als druppels uit

³ Jaartelling waarbij de jaren de naam van krijgen van de dieren uit de Chinese dierenriem. Elk jaar begint ergens in januari of februari.

⁴ Een mondeling overgeleverde volksvertelling gebaseerd op waar gebeurde gebeurtenissen, waaraan de overlevering allerlei verbeeldingselementen heeft toegevoegd.

⁵ Een alwetende verteller die boven het verhaal staat. Hij kan alles overzien, in ieders hoofd kijken en vooruitwijzingen doen.

⁶ De hij- of zijverteller. De lezer beleeft de gebeurtenissen door de ogen van deze verteller.

⁷ Het vervangen of vergelijken van woorden op grond van overeenkomst.

een kraan die niet goed is dichtgedraaid (p.19) en: 'Zijn ziel is als een door alle vogels verlaten eiland' (p.29).

- Een opsomming van verschillende vergelijkingen achter elkaar: 'Een loodzware slaap, zo donker als een mistige winternacht, zo zwaar als een kar vol houtblokken. Een slaap die als een boot...' (p.544). De slaap (het te vergelijken object) wordt telkens met een ander beeld vergeleken.
- Ook gebruikt ze achter elkaar hetzelfde beeld (vlam, vuur, brand) en koppelt daar verschillende objecten aan (hartstocht, de Revolutie, mijn hart, mijn leven): 'de vlam van de hartstocht [...] het vuur van de Revolutie [...] de brand in mijn hart [...] Mijn leven heeft gebrand...' (p.682). Stijffiguren⁸:
- Personificaties¹⁰: 'Het (lot) bleef tandenknaars en gooide hem voortdurend water in het gezicht' (p.344) en 'Armoede is een droeve metgezel' (p.345).
- Veel bijvoeglijke naamwoorden in één alinea: 'geletterde mensen [...] felrood papier [...] bloeiende wilde kersenbomen [...] stralende groene rijstvelden [...] golvende zinnen' (p.685).
- Parallelisme¹¹: 'Ze dachten dat ze functionerende potentaten waren [...] Ze dachten dat zij de helden waren [...] Ze dachten dat de triomfboog...' (p.699).
- Repetitie¹²: 'Hij zou heel graag huilen. [...] Hij zou uit volle borst willen huilen. [...] Huilen tot hij leeg is' (p.18).
- Clichés¹³: tranen met tuiten (p.18)

Thematiek

In 'De hemel boven Vietnam' maakt de president de balans op van zijn leven. Hij heeft het belang van zijn land altijd laten prevaleren boven zijn eigenbelang en hij vraagt zich af of hij daar wel goed aan heeft gedaan. Hij is nu een eenzame, oude man en zijn volk leeft in armoede. Tegenover zijn geweten legt hij verantwoording af in een 'imaginair proces' (p.498). Hij voert denkbeeldige gesprekken met onder andere zijn vijftigjarige alter ego en met Mao. Niet alleen de president, ook Vu en An kijken terug op hun leven.

⁸Het vervangen of vergelijken van woorden op grond van overeenkomst.

⁹Een object wordt met een beeld vergeleken en met elkaar verbonden door het woord 'als'.

¹⁰Afwijkingen van de gewone manier van formuleren.

¹¹Een begrip of voorwerp wordt als een persoon voorgesteld.

¹²Gelijk zinsverloop.

¹³Herhaling van woorden.

¹⁴Afgesloten uitdrukkingen.

Motieven en symbolen

De relatie tussen vader en zoon speelt in de verschillende verhaallijnen een rol. De president heeft een zoon, maar hij is nooit een vader voor hem geweest. Het is zelfs maar de vraag of zijn zoon ooit zal weten wie zijn echte vader is. De president heeft er nu spijt van dat hij zijn zoon niet kent en hij mist hem.

Vu heeft twee zonen, Vinh, van wie hij de biologische vader is, en Trung, de zoon van de president die hij heeft geadopteerd. Voor Vinh koestert Vu geen liefdevolle gevoelens, voor Trung wel. Meneer Quang heeft altijd alles voor zijn zonen gedaan, maar in tijden van nood deden zij niks voor hem. Als zijn oudste zoon Quy zich misdraagt, verstoot hij hem. Quang krijgt bij zijn tweede vrouw een vierde zoon, die hevig rouwt als Quang sterft.

In Vietnam zorgt de oudste zoon voor de begrafenis van de vader. De ceremoniën zijn erg belangrijk om de ziel rust te geven. Ouders doen er dus alles aan om de relatie met de kinderen goed te houden: 'Uit angst om een dolende ziel te worden sluit men de ogen voor de slechtheid van zijn kroost' (p.268). De dorpelingen vinden Quy een slechte zoon, maar de gebeurtenissen jagen hen ook schrik aan. Het is ongebruikelijk om de relatie met je kinderen te verbreken. De eerbiedwaardige non in de pagode spreekt over prinses die hun vader hebben vermoord. Zelfs Boedha is verraden door zijn eigen neef (p.496). De president is de vader van het volk. Ook hij vreest het verraad van zijn kameraden. Het verraad wordt gesymboliseerd door de droom van de kleine Hoa, waarin het jong van een reuzenboa zijn moeder de kop afbijt (p.322).

De president hoopte met de onafhankelijkheidsoorlog een beter leven voor zijn volk te krijgen, maar nu heerst er armoede en woedt er nog steeds oorlog. Het corrupte regeringsapparaat is alleen maar uit op eigen gewin en schrikt niet terug voor geweld en moord.

De oprechte liefde tussen de president en Xuân, tussen haar zus Dông en An, tussen Quang en Ngân, tussen Vu en Vân gaan allemaal ten onder in het geweld van de geschiedenis. Over de seksualiteit tussen deze paren komen we niet veel te weten, wel dat de dorpsbewoners graag over dit onderwerp praten: 'Als haar hoofd zo vol slimheid zit, is haar grotje dan wel heet?' (p.329).

Personages

Volgens de omslag is het personage van de president gebaseerd op Hồ Chí Minh (1890-1969) die van 1954 tot 1969 president van Noord-Vietnam was (zie hieronder). De president wilde een onafhankelijk Vietnam, vocht tegen de Japanse bezetter en tegen Frankrijk, maar was tegen de oorlog met Zuid-Vietnam en de VS. Hij was een integer man, wilde alleen het goede voor het volk en offerde er zijn persoonlijke leven voor op.

De president en Vu kennen elkaar al lang. Ook Vu zat in het verzet. Hij heeft de president altijd gesteund en is ook tegen de corrupte regering.

Meneer Quang is een rijk en vrijgevig man. Hij is een goede vader voor zijn drie zonen en op zijn voorspraak wordt Quy burgemeester van het dorp. Op feestdagen onthaalt Quang de dorpsbewoners op overvloedige maaltijden. Als zijn eerste vrouw ziek wordt, wordt ze vraatzuchtig, alsof ze door demonen is bezeten. Ze eet zoveel, dat Quang schulden moet maken. Zijn zonen steken geen vinger uit om hem te helpen. Na haar dood hertrouwt hij met de jonge Ngân, de eerste persoon in zijn leven die aandacht voor hem heeft. Dit huwelijk zet kwaad bloed bij Quy. Quang laat zich er niet door intimideren. Quy doet er alles om aan zijn vader een hak te zetten. Als de president hem ziet, omschrijft hij hem als 'het prototype van de onbetrouwbare strijder, [...] iemand die de ander alleen maar in de rug aanvalt, een echte verrader' (p.453).

Quang is volgens de dorpsbewoners 'ondanks zijn eenenzestig jaar geen oude man. Hij is sterk, zijn ogen schitteren als sterren, met zijn hersenen is niets mis en hij is rijk. Hij denkt niet aan de dood, hij wil leven en de liefde bedrijven met zijn nieuwe vrouw' (p.269). De president ziet op de foto een vitale man (p.92).

An was samen met Dông opgegroeid. Als kind verloor

hij beide ouders, een oom en tante voedden hem daarna op. Op hun 15e werden hij en Dông verliefd op elkaar. Ze trouwden en hij trok bij de familie van de bruid in. Na zijn studie ging hij als 27-jarige naar het front. Als de strijd voorbij is, is hij in de buurt van Hanoi gelegerd, waar Dông en Xuân op een eenvoudige flat wonen. Elke avond gaat hij naar hen toe. Hij begrijpt niet dat de presidentsvrouw in zo'n gewone flat woont. Houdt de president wel net zoveel van Xuân als hij van Dông? Hij is dol op Nghia, de dochter van Xuân. Als hij de moord op de beide vrouwen ziet aankomen, vlucht hij en brengt acht jaar in Laos door, vervuld van wraakgevoelens. Daarna keert hij onder een valse naam terug in het leger.

Titelverklaring

Het woord 'hemel' komt als een leidmotief¹⁴ steeds terug in de roman. Een enkele keer wordt er naar de letterlijke hemel verwezen: 'Onder die hemel waren de schoonheden uit Xui opgegroeid, die lucht hadden ze ingeademd' (p.575) en 'Dat hangt van het paard af. En van de hemel. Het weer is onvoorspelbaar in dit jaargetijde' (p.596). Meestal staat de hemel voor een hogere macht: 'Wat de hemel aan zijn vader had gegeven, had hij anderen afgenomen, dacht Quy' (p.292).

In de laatste alinea's staat er een zwaard aan de hemel boven Hanoi. Het zwaard wacht op het moment om te vallen, om 'zo een eind te maken aan dit verraderlijke, wrede regime.'

Achtergrond Vietnam en Hồ Chí Minh

Hồ Chí Minh woonde in Engeland (1915-1917) en in Frankrijk (1917-1923), waar hij het communisme omarmde. Na veel omzwervingen door Europa kwam hij in 1941 terug in Vietnam. Hij vocht met de Viet Minh¹⁵ tegen de Japanse bezetter en verklaarde Vietnam in 1945 onafhankelijk. Daarna begon de onafhankelijkheidsoorlog tegen Frankrijk. Pas in 1954 was de onafhankelijkheid een feit, maar ook de scheiding van Noord- en Zuid-Vietnam. Noord en Zuid bleven daarna tegen elkaar strijden, Zuid-Vietnam gesteund door de VS. In 1976 werden beide delen weer verenigd.

Tijdens zijn presidentschap was Hồ het middelpunt van een persoonlijkheidscultus die sterker werd na zijn dood. Dit strookte niet met zijn persoonlijkheid: hij was iemand die er een simpele levensstijl op na hield. Ook stond hij bekend als een gematigd politicus met een hoge integriteit.

Hij stierf op 2 september 1969. Hij wilde gecremeerd worden en zijn as laten plaatsen op drie Vietnamese bergtoppen. Hij schreef zelf: 'Niet alleen is crematie goed vanuit het oogpunt van hygiëne, maar het bespaart ook landbouwgrond.' Zijn lichaam werd, tegen zijn wens, geplaatst in een granieten mausoleum. De regering van Noord-Vietnam maakte het overlijden van Hồ pas een dag later bekend, omdat hij op de nationale feestdag van het land stierf. (Bron: Wikipedia).

→ Discussiepunten

- Wat komt u te weten over de politieke situatie in Vietnam?
- Zijn er aspecten in het boek die u niet goed kunt volgen als westerse lezer? Welke?
- Hoe beleeft u het meervoudige vertelperspectief?
- Duong Thu Huong gebruikt veel beeldspraak. Zoek voorbeelden en bespreek de doeltreffendheid en de esthetiek ervan met elkaar.
- Welk deel sprak u het meest aan en waarom?
- Wat heeft 'Het houthakkersdorp' te maken met het leven van de president?
- Welk personage beschouwt u als het hoofdpersonage en waarom?
- Welk personage vindt u de sterkste persoonlijkheid en waarom: de president, Vu of An?
- Hoe denkt u erover dat de president voor zijn volk koos en niet voor zijn grote liefde?
- Wat leert de president van Mao?
- Wat leert de president van zijn vijftigjarige alter ego?
- Kunt u het begrijpen dat An ervandoor gaat als hij weet dat zijn vrouw en haar zus vermoord zullen worden? Waarom wel/niet?
- Wat weet u van Xuân? Krijgt u een goed beeld van haar?
- Wat weet u van de vrouw van Vu? Krijgt u een goed beeld van haar?
- 'Je kunt niet alles hebben, én rijst én vlees,' denkt Vu (p.413). Wat bedoelt hij hiermee? Hoe is dit van toepassing op zijn eigen leven en op dat van de president?
- Hoe denkt u dat meneer Quang is omgekomen?
- Welke relaties vader-dochter komt u tegen? Hoe zijn die?
- Hoe zijn de rolpatronen man-vrouw in de roman?
- Welke traditionele ceremonieën leert u kennen? Hebben wij vergelijkbare ceremonieën?
- Vindt u 'De hemel boven Vietnam' meer een politieke, meer een psychologische, meer een historische of meer een strekkingsroman en waarom?
- De auteur wil iets aantonen, wil bewijzen aanvoeren voor de onjuistheid van een systeem of handelwijze.

¹⁴Eén of meerdere woorden die steeds terugkeren met een bepaalde bedoeling.

¹⁵Een groepering in Vietnam die streed tegen de Japanse bezetting en de Franse overheersing. Hồ Chí Minh was één van de oprichters.